

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS
pārbaudes lietā Nr. 2024-21-16C,22F
Rīgā

30.05.2025.

Nr. 6-6/24

Ministru kabinets
pasts@mk.gov.lv

Par trūkumiem regulējumā, atceļot drošības aizsargjoslu ap vēja elektrostacijām

Tiesībsargs ir izskatījis pārbaudes lietu Nr. 2024-21-16C,22F ¹ par 2022.gada 6.oktobra likuma “Grozījumi Aizsargjoslu likumā”, kas stājās spēkā 2022.gada 3.novembrī (turpmāk – Grozījumi), regulējumā, ar ko no Aizsargjoslu likuma izslēgtas drošības aizsargjoslas ap vēja elektrostacijām (turpmāk arī – VES) un atcelti aprobežojumi tajās, atbilstību labas pārvaldības principam.²

I Faktiskie un juridiskie apstākļi

Drošības aizsargjoslu ap vēja elektrostacijām tiesiskais regulējums

[1] Ar Grozījumu 1.pantu tika noteikts, ka drošības aizsargjoslas ap VES vairs nav viens no drošības aizsargjoslu veidiem. Proti, Ar Grozījumu 1.pantu Aizsargjoslu likuma 29. panta³ pirmajā daļā no drošības aizsargjoslu uzskaitījuma tika izslēgti vārdi “ap vēja elektrostacijām” un izslēgts otrās daļas 3. punkts.

[1.1] Ar Grozījumu 2.pantu no Aizsargjoslu likuma tika izslēgts 32.¹pants, kas noteica drošības aizsargjoslas ap vēja elektrostacijām.

¹ Pārbaudes lieta ierosināta, pamatojoties uz personas 2023.gada 6.decembra iesniegumu Nr.1629.

² Lai noskaidrotu, vai, atceļot drošības aizsargjoslu regulējumu ap VES, ir ievērots samērīguma princips, tiesībsargs pārbaudes lietas ietvaros ir pieprasījis un saņēmis informāciju no Ekonomikas ministrijas, Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrijas, Klimata un enerģētikas ministrijas, Enerģētikas un vides aģentūras, Valsts vides dienesta, Valsts zemes dienesta un Vēja enerģijas asociācijas.

³ Aizsargjoslu likums, 29. pants// <https://likumi.lv/ta/id/42348/redakcijas-datums/2022/07/01#p29>

Aizsargjoslu likuma 32.¹ panta pirmajā daļā, likuma redakcijā līdz 2022.gada 3.novembrim, bija noteikts, ka “Aizsargjoslas ap vēja elektrostacijām, kuru jauda ir lielāka par 20 kilovatiem, nosaka, lai nodrošinātu cilvēku un vēja elektrostaciju tuvumā esošo objektu drošību vēja elektrostaciju ekspluatācijas laikā un iespējamo avāriju gadījumā.” Šī panta otrajā daļā bija noteikts drošības aizsargjoslu platums ir 1,5 reizes lielāks nekā vēja elektrostaciju maksimālais augstums, bet trešajā – metodikas projekta drošības aizsargjoslu ap vēja elektrostacijām izstrādes kārtība.⁴

[1.2] Ar Grozījumu 6.pantu tika izslēgts Aizsargjoslu 58.¹ pants⁵, kurā definēti aprobežojumi drošības aizsargjoslās ap vēja elektrostacijām. Tie bija aizliegumi būvēt jaunas dzīvojamās mājas vai esošās ēkas pārbūvēt par dzīvojamām mājām, būvēt jaunas ēkas un būves, kas var traucēt vēja elektrostacijas darbību, vai esošās ēkas pārbūvēt tā, ka tās traucē vēja elektrostacijas darbību, atvērt izglītības iestādes, ierīkot spēļu laukumus un atpūtas zonas, rīkot publiskus pasākumus, izvietot degvielas uzpildes stacijas, naftas, naftas produktu, bīstamu ķīmisko vielu un produktu glabātavas.⁶

[2] Ministru kabineta 2006.gada 5.decembra noteikumi Nr.982 “Enerģētikas infrastruktūras objektu aizsargjoslu noteikšanas metodika” (turpmāk – Noteikumi Nr.982) attiecas uz drošības aizsargjoslām ap vēja ģeneratoriem, kuru jauda ir lielāka par 20 kilovatiem.⁷ Noteikumu Nr.982 6. nodaļā “Drošības aizsargjoslas ap vēja ģeneratoriem” no 76. punkta līdz 85.punktam nosaka komunikāciju un objektu ekspluatācijas un drošības prasības, vides un cilvēku aizsardzības prasības, aizsargjoslu uzturēšanas un tehniskā stāvokļa kontroles mehānismu, informāciju par servitūtiem un aprobežojumiem, kas saistīti ar attiecīgajiem objektiem, komunikācijām un to aizsargjoslām, kā arī kārtību, kādā aizsargjoslas tiek ierīkotas un apzīmētas dabā.

Noteikumi Nr.982 nav grozīti.

[3] Spēkā ir Ministru kabineta 2013.gada 30.aprīļa noteikumi Nr.240 “Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi”, kas paredz attālumus, kas jāievēro plānojot vēja elektrostaciju un vēja parku izvietojumu. Attiecībā uz dzīvojamo apbūvi noteikts, ja vēja elektrostacijām, kuru jauda ir no 20 kW līdz 2 MW, attālums no tuvākās plānotās vēja elektrostacijas un vēja parka robežas līdz dzīvojamām un publiskām ēkām ir vismaz 500 m, bet

⁴ Aizsargjoslu likums, 32.¹ pants// https://likumi.lv/ta/id/42348/redakcijas-datums/2022/07/01#p32_1

⁵ Aizsargjoslu likuma redakcijā līdz 2022.gada 3.novembrim.

⁶ Aizsargjoslu likums, 58.¹ pants// https://likumi.lv/ta/id/42348/redakcijas-datums/2022/07/01#p58_1

⁷ Ministru kabineta 2006. gada 5. decembra noteikumi Nr. 982 "Enerģētikas infrastruktūras objektu aizsargjoslu noteikšanas metodika", 2. 5. punkts// <https://likumi.lv/ta/id/149302#p2>

VES, kuru jauda ir lielāka par 2 MW, attālums no tuvākās plānotās vēja elektrostacijas un vēja parka robežas līdz dzīvojamām un publiskām ēkām ir vismaz 800 m. Savukārt putnu sugu vai dabas vērtību aizsardzībai no VES un vēja parku ietekmes, nosacījumus un minimālo pieļaujamo attālumu vēja elektrostaciju izvietojumam nosaka atbilstoši ietekmes uz vidi novērtējumam, bet valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu vizuālās uztveramības zonā izvērtē vēja elektrostaciju un vēja parku ietekmi uz ainavu, ņemot vērā konkrēto situāciju un kultūras pieminekļa specifiku.⁸ Šie nosacījumi jāievēro arī gadījumos, ja esošo vēja elektrostaciju un vēja parku tuvumā tiek plānota jauna dzīvojamā vai publiskā apbūve.⁹

Tāpat katra pašvaldība teritorijas plānojumā vai lokālplānojumā var noteikt teritorijas, kurās VES būvniecība ir aizliegta.¹⁰

[4] Īsi pirms Grozījumu pieņemšanas spēkā ir stājies Enerģētiskās drošības un neatkarības veicināšanai nepieciešamās atvieglotās energoapgādes būvju būvniecības kārtības likums (turpmāk Likums).¹¹ Likums nosaka atvieglotu kārtību citu starpā VES, kuru kopējā jauda ir vismaz 50 megavati, un tām nepieciešamās infrastruktūras būvniecībai.¹² Attiecībā uz tādu jaunu VES būvniecību, kas tiks būvētas saskaņā ar Likumu, šī Likuma 4.pantā noteikts: "Vēja elektrostaciju būvniecība ir atļauta ārpus pilsētām un ciemiem vietējās pašvaldības teritorijas plānojumā noteiktajā rūpnieciskās apbūves teritorijā, tehniskās apbūves teritorijā, lauksaimniecības teritorijā, uz mežu zemēm, ievērojot, ka attālums no dzīvojamām un publiskām ēkām līdz tuvākās plānotās vēja elektrostacijas un vēja parka robežai ir vismaz 800 metri".

Tātad, izbūvējot jaunas vēja elektrostacijas, ir noteikts ievērot 800 metru atstatumu no dzīvojamās apbūves.

[5] 2024.gada 27.augustā ir pieņemti Ministru kabineta noteikumi Nr.577 "Vēja elektrostaciju maksājumu kārtība vietējās kopienas attīstībai", ar kuriem ievieš vēja elektrostaciju maksājumu vietējās kopienas attīstībai, ko "saņem pašvaldība un mājsaimniecības, kuras atrodas 2 km rādiusā

⁸ Ministru kabineta 2013. gada 30. aprīļa noteikumi Nr. 240 "Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi", 163. punkts. <https://likumi.lv/ta/id/256866#p163>.

⁹ Ministru kabineta 2013. gada 30. aprīļa noteikumi Nr. 240 "Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi", 163.¹ punkts. https://likumi.lv/ta/id/256866#p163_1.

¹⁰ Ministru kabineta 2013. gada 30. aprīļa noteikumi Nr. 240 "Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi", 162. punkts. <https://likumi.lv/ta/id/256866#p162>

¹¹ Enerģētiskās drošības un neatkarības veicināšanai nepieciešamās atvieglotās energoapgādes būvju būvniecības kārtības likums pieņemts 2022.gada 29.septembrī un spēkā stājies 2022.gada 5.oktobrī.

¹² Enerģētiskās drošības un neatkarības veicināšanai nepieciešamās atvieglotās energoapgādes būvju būvniecības kārtības likums, 3. panta 1.punkts// <https://likumi.lv/ta/id/336089#p3>

no sauszemē esošas vēja elektrostacijas robežas un punkta krastā, kuru nosaka taisnā leņķī pret krastu no iekšējos jūras ūdeņos, teritoriālajā jūrā vai ekskluzīvajā ekonomiskajā zonā līdz 25 km attālumā no krasta esošas vēja elektrostacijas robežas”.¹³

Grozījumu mērķis

[6] Kā skaidro Klimata un enerģētikas ministrija, Grozījumu 1. un 2. pants, ar kuriem no Aizsargjoslu likuma ir izslēgts drošības aizsargjoslu gar VES regulējums, tika izstrādāts, pamatojoties uz Ministru kabineta 2022. gada 14. jūnija sēdes¹⁴ protokollēmuma 38.§ 9. punktā noteikto - Ekonomikas ministrijai līdz 2022. gada 1. septembrim sagatavot un ekonomikas ministram iesniegt izskatīšanai Ministru kabinetā likumprojektu “Grozījumi “Aizsargjoslu likumā” ar mērķi atcelt tobrīd pastāvošo aizsargjoslu ap vēja elektrostacijām. Šāds lēmumus pieņemts, Ministru kabineta 2022. gada 14. jūnija sēdē, izskatot Ekonomikas ministrijas iesniegto informatīvo ziņojumu “Par sauszemes vēja parku turpmāko attīstību valstī” (turpmāk – Informatīvais ziņojums).

[6.1] Informatīvais ziņojums izstrādāts saskaņā ar Ministru kabineta 2022. gada 11. janvāra sēdes¹⁵ protokollēmuma 49.§ 2. punktā noteikto “Ekonomikas ministrijai sadarbībā ar Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju divu mēnešu laikā sagatavot un ekonomikas ministram iesniegt izskatīšanai Ministru kabinetā informatīvo ziņojumu par sauszemes vēja parku turpmāko attīstību valstī”.

Informatīvajā ziņojumā sniegta atsauce uz 2020. gada 4. februārī ar Ministru kabineta rīkojumu Nr.46 apstiprināto Nacionālais enerģētikas un klimata plānu 2021.-2030. gadam (turpmāk – NEKP), kurā ir paredzēti pasākumi atjaunīgo energoresursu īpatsvara palielinājumam, enerģētiskās drošības nodrošināšanai, enerģijas tirgus infrastruktūras uzturēšanai un uzlabošanai, kā arī inovāciju, pētniecības un konkurētspējas sekmēšanai.¹⁶

[6.2] Kopumā Informatīvajā ziņojumā analizēta gan esošā situācija, gan nepieciešamās izmaiņas teritoriju plānojuma un aizsargjoslu regulējumā, kas vajadzīgas, lai veicinātu sauszemes vēja enerģijas balstītas atjaunīgās elektroenerģijas ražošanas attīstību Latvijā, ievērojot līdzsvarotu citu

¹³ Tiesību akta projekta "Vēja elektrostaciju maksājumu kārtība vietējās kopienas attīstībai" sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojums (anotācija) // <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/27559bb5-b883-4785-adf0-91039695214e#>

¹⁴ <https://tapportals.mk.gov.lv/meetings/protocols/b88862be-83d9-415b-9f74-d3b9d973659c#meeting-protocol-preview-32>

¹⁵ <https://tapportals.mk.gov.lv/meetings/protocols/36e20fa0-0b4c-4637-b277-d33238e3db0e>

¹⁶ https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/452e4fa0-9819-41f5-a596-c0719d5edd50

atjaunojamo energoresursu jaudu (jūras vēja, saules enerģijas, biomasas) attīstību un nacionālās enerģētikas nozares sektoru (elektroenerģija, transports, siltumenerģija) kompleksu attīstību.

Drošības aizsargjoslu uzdevums

[7] Drošības aizsargjoslu galvenais uzdevums ir nodrošināt vides un cilvēku drošību šo objektu ekspluatācijas laikā un iespējamo avāriju gadījumā, kā arī pašu objektu un to tuvumā esošo objektu drošību.¹⁷

[7.1] Klimata un enerģētikas ministrija skaidroja, ka drošības aizsargjoslu regulējums tika ieviests 2005. gada 22. jūnijā.¹⁸ VES aizsargjoslu nepieciešamība tika pamatota ar vēja ģeneratoru radīto gaisa svārstību ietekmi uz cilvēku labsajūtu, apledojuma un ledus atlūzu krišanas riskiem, avārijas riskiem, vēja turbīnai sabrūkot, liegumu VES aizsargjoslās būvēt dzīvojamās un publiskās ēkas, darbību ierobežošanu VES aizsargjoslās.

Pirms Grozījumu virzīšanas tika izvērtēta VES aizsargjoslu nepieciešamība un pamatojums, ņemot vērā tehnoloģiju attīstību un spēkā esošo regulējumu.

[7.1.1] Proti, Informatīvajā ziņojumā norādīts, ka aizsargjoslas ap vēja elektrostacijām vairs nav nepieciešamas, lai novērstu trokšņa un infraskaņas radīto ietekmi uz cilvēkiem, jo šāda ietekme tiek daudz efektīvāk un detalizētāk apzināta un novērsta ietekmes uz vidi procedūras ietvaros, Noteikumos Nr. 240, kā arī Informatīvajā ziņojumā paredzēta atsevišķa regulējuma izstrāde.¹⁹

Savukārt "aizsargjoslu platums un arī viens no mērķiem ir tiešā veidā saistīts ar apledojuma un ledus atlūzu krišanas riskiem. Taču šobrīd jaunākās tehnoloģijas ļauj pilnībā novērst ar apledošanu un atlūzu krišanu saistītos riskus. Pastāv vairākas tehnoloģiskās iespējas, kā novērst apledošanas riskus. Praktiski visas modernās turbīnas tiek aprīkotas ar ledus atklāšanas sistēmām, kas ir salīdzinoši lēts un efektīvs risinājums. Tehnoloģiskie risinājumi piedāvā arī rotora spārnu sildīšanas sistēmas un pretapledojuma pārklājuma izmantošanu. Avāriju risks pats par sevi mūsdienās neattaisno aizsargjoslu noteikšanu. Dzīvojamās un publiskās ēkas ir pasargātas jau ar Noteikumu Nr. 240 regulējumu. Savukārt attiecībā uz citām būvēm (piemēram, Aizsargjoslu likuma 58.¹ panta

¹⁷ Aizsargjoslu likuma 29.panta pirmās daļas pēdējais teikums.// <https://likumi.lv/ta/id/42348/redakcijas-datums/2022/07/01#p29>

¹⁸ Sk. 2005.gada 22.jūnija likumu "Grozījumi Aizsargjoslu likumā", stājās spēkā 2005.gada 15.jūlijā// <https://likumi.lv/ta/id/112320-grozijumi-aizsargjoslu-likuma>

¹⁹ 2022. gada 14. jūnija sēdē izskatītais Ekonomikas ministrijas iesniegtais informatīvais ziņojums "Par sauszemes vēja parku turpmāko attīstību valstī" 4.9.nodaļa 21.-22.lpp.// https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/452e4fa0-9819-41f5-a596-c0719d5edd50

5. punktā minētajām degvielas uzpildes stacijām, naftas produktu glabātavām u.c.) jāņem vērā, ka vēja elektrostaciju avāriju risks ir tikpat liels kā jebkuras citas augstas būves avāriju risks. Taču citām līdzvērtīgām augstām būvēm nav noteiktas drošības aizsargjoslas ar līdzīgiem īpašuma tiesību aprobežojumiem. Citas Eiropas valstis, kurās vēja enerģijas ražošana ir daudz izplatītāka, piemēram, Vācija, Dānija, Zviedrija un Somija, nesaskata nepieciešamību un attaisnojumu ieviest regulējumu, kas būtu līdzvērtīgs VES aizsargjoslām. Atceļot aizsargjoslas nebūs nepieciešams ar aizsargjoslu apgrūtināt vēja parkam blakus esošos zemes īpašumus, kas būtiski paātrinās arī vēja parku ieviešanas procesu, kura sastāvā vairs neietilptu aizsargjoslas apgrūtinātās teritorijas saskaņošana ar citiem zemes īpašniekiem.”²⁰

[7.1.2] Klimata un enerģētikas ministrija papildus skaidroja, ka “VES spārnu apledošana samazina spārna aerodinamiskos raksturlielumus un palielina vibrācijas līmeni, kas samazina VES darbības efektivitāti un var radīt būtiskus VES darbības traucējumus. Līdz ar to apledojuma risku novēršana ir jebkura vēja parka attīstītāja interesēs. Neviens saprātīgs vēja parka operators, kurš ir investējis parka būvniecībā vairākus desmitus miljonus eiro, nepieļaus VES nekontrolētu un neprognozētu apledojuma risku, kas garantēti radītu ievērojamus zaudējumus. Saistošs pienākums izmantot apledojuma novēršanas sistēmas tiek noteikts arī vēja parka IVN procedūras ietvaros.

Bez tam izvērtējumā norādīts, ka VES aizsargjoslu noteikšana nav attaisnojama arī ar avārijas risku novēršanu. VES avārijas notiek ļoti reti, un modernu VES pilnīga sabrukšana tiek uzskatīta par gandrīz neiespējamu. Vācijas tiesu praksē atzīts, ka no avāriju viedokļa VES ekspluatācija nav uzskatāma par bīstamāku kā citu augstu būvju ekspluatācija. Turklāt jāņem vērā, ka pat tad, ja VES sabrukšana būtu iespējama, tas notiktu vertikāli, VES sabrūkot pamatnes tuvumā. Situācija, kad VES nogāžas visā tās garumā, praktiski nav iespējama.

Izslēgtais Aizsargjoslu likuma 58.¹ panta 1. un 3. punkts faktiski dublē Noteikumu Nr.240 163. punkta regulējumu. Noteikumu Nr.240 163.1. apakšpunkts paredz, ka VES, kuru jauda ir no 20 kW līdz 2 MW, nedrīkst izvietot tuvāk par 500 m no dzīvojamām un publiskām ēkām. Savukārt 163.2. apakšpunkts paredz, ka VES, kuru jauda ir lielāka par 2 MW, nedrīkst izvietot tuvāk par 800 m no dzīvojamām un publiskām ēkām. Aizsargjoslu likumā aizsargjoslas platums bija noteikts 1,5 reizes lielāks par VES augstumu, kas nozīmē, ka sauszemes VES modeļiem ar 250 m augstumu

²⁰ Turpat

aizsargjoslas platums sasniedz 375 m un tas ir krietni mazāk par Noteikumos Nr. 240 noteiktajiem attālumiem – 500 un 800 m.

Savukārt VES sadursmes ar lidojošiem objektiem tiek novērstas, aprīkojot VES ar atbilstošu apgaismojumu un marķējumu. VES aizsargjosla pati par sevi negarantē VES aizsardzību pret sadursmēm ar lidojošiem objektiem. Turklāt jāņem vērā, ka VES atrodas privātīpašumā, kas tiek aizsargāts ar vispārīgo Civillikuma un citu normatīvo aktu regulējumu. Nepiederošas personas nav tiesīgas atrasties VES tuvumā, piemēram, VES norobežojošā nožogojumā, kā arī bojāt VES un ar to darbību saistīto infrastruktūru neatkarīgi no tā, vai VES ir noteiktas aizsargjoslas, vai nav.

Jāņem vērā, ja aizsargjoslu skarto īpašumu īpašnieki, it īpaši lauksaimniecības zemēs, nereti pārprot aizsargjoslās paredzētos ierobežojumus, uzskatot, ka aizsargjosla liegs turpmāk nodarboties ar lauksaimniecību. Šādi un arī citi pārpratumi var būt par iemeslu tam, ka vēja parku projekti tiek nepamatoti ierobežoti vai bremsēti gan no skarto īpašnieku puses, gan no pašvaldību puses.

Tādējādi izvērtējumā secināts, ka VES aizsargjoslās noteiktie ierobežojumi šobrīd vairs nav nepieciešami VES ekspluatācijas un drošības nodrošināšanai.”²¹

[7.2] Vēja enerģijas asociācija paskaidroja²², ka šobrīd zināmas vides un cilvēku aizsardzības prasības teritorijās ap vēja ģeneratoriem un nepiederošu personu atrašanos vēja ģeneratoru tuvumā tiek ierobežota uz zemesgrāmatā reģistrētu apbūves tiesību pamata. Šobrīd ekspluatācijā esoša vēja parka operatora valdījumā ir zeme ap VES un tehniskais laukums ar pievedceļu no VES līdz tuvākajam pašvaldības vai valsts nozīmes ceļam. Vienlīdz VES būvniecība ir saskaņota ar blakus esošo zemes vienību īpašniekiem, īpaši gadījumos, ja VES sava izvietojuma konkrētā zemes vienībā dēļ ir nodibināma pārkares būves tiesība.

Savukārt gadījumos, kad cita persona prettiesiski iekļūst svešā teritorijā un tas apdraud VES drošību, VES īpašnieks pret personu var vērsties civiltiesiskā kārtā vai noteiktos gadījumos vērsties tiesībsargājošās iestādēs administratīvās vai kriminālās atbildības piemērošanas ietvaros.

[7.3] Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrija (uz Grozījumu pieņemšanas brīdī Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija ar tai noteikto kompetenci vides jomā)

²¹ Klimata un enerģētikas ministrijas 2024. gada 9.februāra atbilde Nr. 1-13/285 “Par aizsargjoslām ap vēja ģeneratoriem”

²² Vēja enerģijas asociācijas 2025.gada 7.maija vēstule

(turpmāk – VARAM) norādīja, ka saskaņošanas procesā iebilda pret aizsargjoslas ap vēja elektrostacijām atcelšanu un izslēgšanu no Aizsargjoslu likuma, aicinot pārskatīt aizsargjoslas platumu un ierobežojumus, ņemot vērā jaunās tehnoloģijas.

[7.4] Enerģētikas un vides aģentūra un Valsts vides dienests paskaidroja, ka atbilstoši normatīvajos aktos izvirzītajiem nosacījumiem un noteiktajiem robežlielumiem jaunbūvējamu vēja elektrostaciju ietekmi uz vidi vērtē ietekmes sākotnējā izvērtējuma un/vai ietekmes uz vidi novērtējuma (turpmāk – IVN) procesā. Visiem VES projektiem, kuriem veikta IVN procedūra un saņemts atzinums par ietekmes uz vidi novērtējuma ziņojumu, ir izvirzīti obligātie nosacījumi, ar kādiem paredzētā darbība realizējama, akcepta lēmuma saņemšanas gadījumā.²³ Izbūvētās VES attiecīgajā pašvaldības būvvaldē tiek pieņemtas ekspluatācijā atbilstoši būvniecības jomu regulējošo normatīvo aktu prasībām, tajā skaitā Valsts vides dienests sniedz atzinumu, ka būvniecības procesā ir ievērotas tehniskajos noteikumos izvirzītās vides aizsardzības prasības ietekmes uz vidi mazināšanai. Tāpat Valsts vides dienests arī turpmāk piedalās VES vai vēja elektrostaciju parku ar kopējo jaudu lielāku par 125 kV ekspluatācijas uzraudzībā, tā kā šādas darbības vismaz 30 dienas pirms ekspluatācijas uzsākšanas ir jāreģistrē Valsts vides dienestā kā C kategorijas piesārņojoša darbības.²⁴

II Tiesībsarga vērtējums

[8] Tiesībsargs darbojas saskaņā ar Tiesībsarga likumā noteikto mērķi veicināt cilvēktiesību aizsardzību un sekmēt, lai valsts vara tiktu īstenota tiesiski, lietderīgi un atbilstoši labas pārvaldības principam.

Labas pārvaldības princips ietver sevī cilvēkdrošību. Cilvēkdrošības princips primāri saprotams kā brīvība no bailēm. Korelācijā ar piesardzības principu tas pagēr valsts pienākumu, sabiedrības un katra indivīda interesēs sabalansēt cilvēku veselību, ekonomisko attīstību un enerģētisko neatkarību.

²³ Vides pārraudzības valsts biroja 2024.gada 25.janvāra atbilde Nr.1-01/97/2024 “Par aizsargjoslām ap vēja ģeneratoriem” un Valsts vides dienesta 2024.gada 23.janvārī Nr.2.3/AP/905/2024 “Par aizsargjoslām ap vēja ģeneratoriem”

²⁴ Atbilstoši Ministru kabineta 2010.gada 30.novembra noteikumu Nr. 1082 “Kārtība, kādā piesakāmas A, B un C kategorijas piesārņojošas darbības un izsniedzamas atļaujas A un B kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai” 3., 6. punktam un 2. pielikuma 1. punkta 1.2. apakšpunktam.

Tiesībsargs nav pilnvarots argumentēti iesaistīties nozares ekspertu diskusijā par teritorijas, ko aizņemtu drošības aizsargjoslas ap VES vai līdzvērtīgas teritorijas ap VES ar izmantošanas aprobežojumiem, platības atbilstību.

Tiesībsarga uzdevums ir atklāt trūkumus tiesību aktos un to piemērošanā, kā arī veicināt šo trūkumu novēršanu, sniedzot rekomendācijas.

[9] Izsvēris tiesisko regulējumu un institūciju sniegto pamatojumu, tiesībsargs ir vētījis Grozījumu ietekmi attiecībā uz plānotām VES un esošām VES.

[9.1] Ir konstatējams, ka primāri spēkā esošais regulējums ir vērsts uz apbūves nosacījumu izvirzīšanu jaunbūvējamu vēja elektrostaciju attīstības un drošības nodrošināšanai.

Izslēdzot drošības aizsargjoslas, likumdevējs ir noteicis noteiktu platību, kas jāievēro, plānojot un izvēloties jaunas VES atrašanās vietu. Proti, ja jaunbūvējamās VES jauda ir vairāk kā 2 MW, 800 metru rādiusā ap to ir noteikti teritorijas izmantošanas aprobežojumi. Turklāt, ja šāda VES tiek plānota tuvāk kā 2 kilometrus no māsaimniecības, VES valdītājam tiek noteikts pienākums veikt normatīvajos aktos noteiktu maksājumu. Savukārt uz apbūves tiesību un citu vienošanās pamata ar zemes īpašniekiem ir nodrošināti VES ekspluatācijai droši apstākļi.

[9.2] Uz apbūves un citu vienošanās pamata VES un ar to saistītās virszemes un pazemes infrastruktūras valdītājam ir likumiskas tiesības noteikt aprobežojumus konkrētajās teritorijās, tādējādi nodrošinot arī esošo VES ekspluatācijas drošību. Vienlīdz uz esošajām VES ir attiecināms aprobežojums tām attiecīgi par 500 vai 800 metriem pietuvināt jaunu dzīvojamo un publisko apbūvi.

[9.3] Kopumā šāds attālums – 500 vai 800 metri, ir pat lielāks par iepriekš definēto drošības aizsargjoslu ap VES platumu, kas bija nosakāms 1,5 reizes lielāks nekā VES maksimālais augstums.

[10] Taču, pieņemot Grozījumus, nav grozīti Noteikumi Nr.982, kas joprojām satur 6.nodaļu “Drošības aizsargjoslas ap vēja ģeneratoriem”, kas būtībā vairs nav spēkā. Šāda situācija neatbilst oficiālās publikācijas ticamības principam un normatīvo aktu hierarhijas kārtībai.

[11] Vienlaikus ir konstatējams, ka nav pienācīgā kārtā izpildīts Ministru kabineta uzdotais līdz 2023.gada 1.jūnijam izstrādāt un iesniegt Ministru kabinetam izskatīšanai noteikumu projektu, kas

noteiktu trokšņu, mirguļošanas un zemfrekvences skaņas ietekmes novērtējumu uz cilvēka veselību.

III Tiesībsarga secinājumi un rekomendācija

[12] Ievērojot saistīto normatīvo regulējumu, Grozījumi nav pretrunā cilvēkdrošības principam un labai pārvaldībai.

Tomēr labai pārvaldībai neatbilst Klimata un enerģētikas ministrijas rīcība, neizstrādājot un neiesniedzot Ministru kabinetam izskatīšanai noteikumu projektus, lai grozītu Noteikumus Nr.982 saskaņā ar Aizsargjoslu likumu, un izpildītu Ministru kabineta protokollēmumā doto uzdevumu attiecībā uz trokšņu, mirguļošanas un zemfrekvences skaņas ietekmes novērtējumu uz cilvēka veselību regulējuma izstrādi.

[13] Tiesībsargs **aicina Ministru kabinetu** līdz 2026.gada 1.janvārim:

- 1) izdarīt grozījumus Noteikumos Nr.982, kas būtu saskaņā ar Aizsargjoslu likumu;
- 2) izstrādāt un pieņemt normatīvo regulējumu, kā tas noteikts Ministru kabineta 2022.gada 14.jūnija sēdes protokollēmumā Nr.32²⁵ 38.§ 6.punktā: izstrādāt un iesniegt izskatīšanai Ministru kabinetā normatīvā akta projektu, kas reglamentē trokšņu, mirguļošanas un zemfrekvences skaņas ietekmes novērtējumu uz cilvēka veselību.

Pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 25. panta pirmo, otro un trešo daļu, pārbaudes lietas izskatīšana tiek pabeigta. Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 25. panta ceturto daļu atzinumam ir rekomendējošs raksturs.

Tiesībsarga vietniece

Ineta Pilāne

²⁵ <https://tapportals.mk.gov.lv/meetings/protocols/b88862be-83d9-415b-9f74-d3b9d973659c#meeting-protocol-preview-32>